

(d) *Metus ac vis* nulli alteri contractui æque repugnat, ac matrimoniali, qui in amore, ac propensione voluntatis maxime fundatur. Huc igitur imprimis spectant, quæ de nullitate actus vi ac metu extorti disputata sunt (3) Ad vim pertinet *raptus*, quando persona, quæ rapta fuit, istiusmodi vim, qua actus dirimitur, passa est, neque ea cessante libere postmodum consensit.

(e) Ex defectu aptæ materiæ matrimonium naturaliter dirimit *impotentia* ad actus conjugales generationi prolis inservientes, si ea sit antecedens ac perpetua, ut ordinariis mediis tolli non possit, quacunque ex causa provenierit; nec interest, ea impotentia absoluta sit, an respectiva.

(f) Si matrimonium vel natura sua est societas unius cum una tantum, vel si eam formam ex divina lege accepit, intelligitur, ligamen, ut vocant, esse impedimentum dirimens, quod nulla humana potestate relaxari possit.

(g) Substantiæ matrimonii considerata ejus specifica ratione obesse possunt conditiones adjectæ, quæ repugnant generationi atque educationi prolis, aut fidei conjugali, aut vinculi insolubilitati; per quas conditiones nullus et irritus fit hic contractus. Matrimonium sub expressa conditione perpetuæ castitatis virginalis initum non habere rationem veri matrimonii, ex eadem causa opinantur multi.

(h) Inter personas consanguineas, si contrahere velint, locum habere consensum liberum, aptamque contractus materiam, dubium non est; utrum vero et quatenus natura dederit jus et facultatem moralem, deinceps dispiciendum est.

(1) §. CXXXIX. et §. CXXXVI.

(2) Contigit, ut per vim nonnemo puellam stupraret, iterata dein fuga dilapsus: injuriam passa declaravit, se ad matrimonium cum stupratore ineundum paratam esse, dissentientibus præfracte ejus parentibus, ipsoque reo, ut dixi, fuga dilapso. In judicio dein quodam pronunciatum est, puellam conjugem fugitivi ex officio declarandam, atque in illius bona immittendam esse. Quod quidem ad immissionem in bona spectat, potuit ea etiam invito reo fieri, ac debuit ad reparandam gravissimam injuriam; at quod nullo accedente stupratoris consensu, imo ipso etiam repugnante puella ex officio uxor declarari potuerit; quis istuc intelliget, aut aliquando admittet?

(3) §. LVIII.

§. CLXXIX. De conjugii consanguineorum et affinium, utrum naturali jure concessa, valideque inita, an contra, censi debeant, quadruplex videtur gradus considerandus; gradus primus in linea recta ascendentium et descendentium: dein gradus remotiores in eadem recta linea; postmodum gradus collateralis primus, denique affinitatis gradus.

(a) De primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ perquam consentiens eruditorum, gentiumque cultarum et opinio et usus habetur, istiusmodi conjunctiones inter patrem et filiam, matrem et filium omnino nefandas, et ab honestate ac lege naturali alienissimas esse; repugnant enim reverentiæ et honoris sensui, quem inter hasce personas ipsa natura ingeneravit; neque cum officiis educationis prolium, domesticæ gubernationis, et familiaris societatis conciliari possunt ob ipsam jurium et obligationum naturalium perturbationem, quæ inter parentes ac liberos, dein conjuges inter, demum inter fratres ac sorores aliæ atque aliæ ab ipsa natura constitutæ sunt. Quid enim? si pater filiam ducat, atque ex illa suscipiat filium? erit hic matris suæ et frater, utpote ab eodem patre genitus, et filius utpote susceptus ex sorore. Quid? si defuncto patre, eodem hic jure usus ducat matrem; erit hæc eadem soror, mater, uxor (1). Similiter ratiocinare de conjugio inter matrem et filium, susceptamque filiam. Enimvero relationes, nexus, aut respectus, qui ab ipsa natura proveniunt, non modo diversi inter se, sed plane adversi, ac pugnantes sunt. Familiaritas enim conjugalis elidit auctoritatem patris, ac reverentiam subjectionemque filiæ in primo: elideret eminentiam matris ac subjectionem filii in altero casu. Potestas patris ac matris in liberos non potest non enervari, quando eadem exercenda est a fratribus ac sororibus. Quæ quidem ita abhorrent a sana ratione et honestate naturæ, ut ex istiusmodi conjunctionibus nihil progigni posse, nisi monstra, videantur (2).

(b) Similiter videtur de gradu quovis remotiore ejusdem lineæ rectæ disserendum; quantum enim per continuatam generationum seriem de propinquitate et communione sanguinis videtur diminui, aut detrahi, tantumdem reverentiæ ac honoris ascendentibus debiti ex auctoritate et honore propagatæ stirpis videtur accrescere, ut jura ac officia naturæ magis etiam abnormi confusione ac perturbationi subjicerentur; fac enim avum ducere proneptem, evadet hæc quidem, quæ ordine naturali generationum inferior est patre et avo, vi conjugii iisdem superior; quæque reverentiam ac subjectionem iisdem debet, eandem ab illis exiget.

(c) Inter collaterales primi gradus, nempe fratres ac sorores, concessa per sese a natura esse conjugia, permulti censent, præsertim cum ea maxime ratione prima hominum propagatio, sic disponente Conditor rerum, facta sit. At enim, quos ipsa solitudo, et velut causa publica humani generis conjunxerat, hi usi jure quodam necessitatis exemplo esse non possunt similia tentandi. Certe nuptias inter fratres ac sorores ipsa natura videtur abhorreere; secus continuus convictus frequenti offendiculo esset. Si dira necessitas esum humanæ carnis indulget; rectene inferes, eum quotidianum esse cibum posse? cum deinde sorores ac fratres eundem sanguinem hauserint, eandemque a parentibus deducant originem, fit, ut alter

in altero imaginem parentum, et paternæ auctoritatis velut radios quosdam cernat, quæ vi naturæ sancta, et veneranda esse debet.

(d) Matrimonia inter affines primi gradus in recta linea, ceu inter vitricum et privignam, novercam et privignum, socerum et nurum, socrum et generum, ipsa quoque, si necessitas nulla extorqueat, magnopere indecora sunt, et a sensu ac moribus culturarum gentium aliena. Neque tamen plane repugnant naturali legi; cum istiusmodi personæ rationem parentum ac liberorum reipsa non habeant, nec sine fictione quadam habere censeantur (3).

(1) Pufendorf. *de J. N. et G. l. VI. c. I. n. 32.* commemorat vetus epitaphium, quo illa conjunctionum fœditas, et jurium perturbatio exprimitur:

Hersilus hic jaceo; mecum Marulla quiescit,
 Quæ soror et genitrix, quæ mihi sponsa fuit.
 Vera negas, frontemque trahis; ænigmata sphynxis
 Credis? sunt pythio vera magis tripode.
 Me pater e nata genuit; mihi jungitur illa;
 Sic soror et conjux, sic fuit illa parens.

(2) « Futilem ac stultam rationem detestandæ libidini suæ prætenderunt filii Lot (*Gen. XIX. v. 31*). Nunquid enim, quia sublatas quatuor urbes videntur, universus terrarum orbis perierat? nonne oppidum Segor, incolis plenum ante oculos erat? sed qualibet causa sufficit voluptatem quærentibus, » teterrimo incestu emendam. » ita Weitenauerus in hunc locum.

(3) Apostolus objurgans Corinthium incestuosum *I. Cor. V.* loquitur de casu, quo quis uxorem patris viventis, id est, novercam suam jungere sibi tentabat. Sic enim ait: *II. Cor. VII. v. 12.* « Igitur etsi scripsi vobis non propter eum, » qui fecit injuriam, nec propter eum, qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem meam. » Ex quibus verbis patri viventi irrogatam fuisse injuriam, haud obscure colligitur.

§. CLXXX. Ex pacto conjugali oritur status permanens, eique adhærentia jura, ac obligationes, tum communes utrique conjugi, tum viri, aut uxoris propriæ. Is status perdifficilis est; nam, ut Apostolus inquit, *tribulationem carnis habebunt hujusmodi* (1); tamen ferendus et conservandus est, ex vi et natura ipsius status, ac finium eidem præfixorum; naturæ enim præceptum est: *alligatus es uxori; noli quærere solutionem; at consilium est: solutus es ab uxore? noli quærere uxorem* (2). *Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat* (3). Difficultati mitigandæ divinus legislator gratiam sacramenti addidit; unde triplex vulgo istius status bonum statuitur, fides, proles, sacramentum (4).

(a) Communia officia utriusque conjugis sunt fides intemerata, constans amor, mutuum obsequium. Unde tranquillitas, concordia, ac beatitas quædam conjugum, atque utriusque fortunæ societas efflorescit. *In tribus placitum est spiritui meo, inquit divina Sapientia, quæ sunt probata coram Deo et hominibus: concordia fratrum, et amor proximorum, et vir et mulier bene sibi consentientes* (5). *Amicus et sodalis in tempore convenientes; et super utrosque, mulier cum viro* (6).

(b) Peculiariora mariti officia sunt, uxorem diligere, nutrire, regere, defendere, eamque ad finem societatis conjugalis, non tanquam ancillam, sed ut sociam dirigere. Idem graviora negotia ac munia obit, per quæ necessitati, incolumitati, honori ac splendori domus consulitur (7). De domicilio item decernit, quod quidem uxor, nisi specialia pacta vel adjuncta obstent, sequi tenetur consensu omnium, cum ipsa vicissim usu gentium de statu et dignitate mariti participet; nam ut Justinianus ait, *uxores coruscant radiis maritorum* (8). In numero officiorum mariti sine dubio est circumspectio, ac diligens cautio, ne blanditiis uxoris a tramite virtutis, obligatione arcani, ac constantia abduci sese patiat (9).

(c) Uxoris officia sunt curare, ut animum mariti sibi devinctum teneat, otium fugiat, domestica negotia curet; cujus rei exemplum sacer codex in muliere forti proposuit (10).

(1) *I. Cor. VII. v. 28.* — (2) *Ibid. v. 27.* — (3) *Ibid. v. 20.*

(4) S. Augustinus *l. IX. de Gen. C. 7.* « Bonum, inquit, quod habent nuptiæ, tripartitum est; fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale, cum altera vel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur; in sacramento, ut conjugium non separetur, ut dimissus aut dimissa ne causa quidem prolis alteri conjungatur. » His adjungenda est doctrina sacrosancti Concilii Trident. *Sess. XXIV. de sacram. Matrim.* « Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, » ipse Christus venerabilium sacramentorum institutor atque perfectior sua nobis his passione promeruit. »

(5) *Eccli. XXV. v. 1, 2.* — (6) *Ibid. XL. v. 23.*

(7) « Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ » *Prov. XXXI. v. 23.*

(8) *Nov. 105. c. 2.*

(9) Tristia perversionis ac seductionis exempla prodit sacer codex. *III. Reg. XI. v. 4.* « Cum jam esset senex (Salomon) depravatum est cor ejus per mulieres, » ut sequeretur deos alienos. » *III. Reg. XXI. v. 25.* « Non fuit alter talis » sicut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini: » concitavit enim eum Jezabel uxor sua. » *II. Paralip. XXI. v. 6.* de Joram rege Judæ: « ambulavit in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia » quippe Achab erat uxor ejus. » Sollicite maritos monet propheta Michæas *VII. v. 5.* « ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui. »

(10) *Prov. XXXI. a. v. 10.* *Adde doctrinam 1. Petr. III. v. 1. seq. et 1. Tim. II. v. 9. seq.*

§. CLXXXI. Ad hunc pertinet locus multiplex libi-

dinis, impuræque voluptatis genus, quo, repugnante natura, ac naturali jure homines sese commaculant: istiusmodi sunt.

(a) *Mollities* tum completa, tum inchoata seu *venerea delectatio*, quæ animum intelligentem, atque ad contemplandam et amandam infinitam pulchritudinem, veritatem, bonitatem conditum, enorme quantum deformat, ac turpificat. Argumento sunt tristissimi effectus, quos libido nunquam non gignit, etsi dum naturæ adversatur, gignere humanam prolem haud possit. Ecce quantæ in homine lascivo tenebræ ac cæcitas mentis, quanta inconsideratio, præcipitantiâ, inconstantiâ; quanta in appetitu perversitas amoris erga se, quantum summi boni tædium, quanta adhæsiō ad res caducas, quantus horror ac desperatio de futuris rebus atque æteruis! qui turpitudinem non vident, quia cæci sunt, at aures præbeant divinis eloquiis; Apostolus *immunditias, passionis ignominias, corporum contumelias* vocat: in pœnam nefandæ idololatriæ ea permissa docet: *mercedem*, ait de lascivis, *quam oportuit erroris sui, in semetipsis percipientes.* (1) *Qui talia agunt*, inquit enumerans delicta carnis, *regnum Dei non consequentur.* (2) *Næque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores... regnum Dei possidebunt.* (3) *Foris canes et venefici, et impudici* (4).

(b) *Scortatio ac vaga libido.* In bestiis quidem appetitus concupiscentiæ admodum effrenis est, nec fere ejus usus cum delectu fit loci ac temporis. At homini rationem impertita est natura, qua appetitum regat, ac moderetur, eique finem ac modum præfigat, ut salva honestate seu conditione naturæ intelligentis, conservationi humanæ speciei consulat, cujus individua celeri morte dilabuntur. Uti ergo vi rationis locus ac tempus, sic multo etiam magis objectum seligi ac determinari debet; quia generatio atque educatio proles diuturnam parentum societatem, mutuaque officia exigunt. In scortatione promiscuus usus nec amicitiam, quæ in conjunctione maris ac scemina summa esse debet, radices agere sinit, idemque generationi proles, ac multo etiam magis educationi obstat. *Quis amare liberos tanquam suos poterit*, inquit Lactantius (5), *cum suos esse aut ignoret, aut dubitet? quis honorem tanquam patri deferet; cum, unde natus sit, nesciat? ex quo fit, ut non tantum alienum pro patre habeat, sed etiam patrem pro alieno.*

(c) Si fornicatio, cujus fœditatem vocabulo *temporarii matrimonii* occultare volunt, jure naturæ vetita haud est, locum habebit libido vaga; quod enim extra vinculum societatis conjugalis cum una permissum est; æque erit permissum cum alia, aliaque. Ex quo necessario incertus fit prolium pater, periculosa generatio, dubia aut nulla educatio. Concubinatus eo etiam ex capite naturæ repugnat,

quod gravissima officia educandæ proles non mutabilitati humanæ voluntatis relinqui, sed necessitati atque obligationi, quæ ex statu conjugali oritur, subjici debeant (6).

(d) De adulterio, bestialitate, sodomia, incestu, stupro non est, cur singillatim hoc loco disseramus (7).

(1) *Rom. I.* quo loco S. Paulus de peccatis gentium agit, quæ sola naturali, non scripta legē regebantur.

(2) *Gal. V. v. 2.* — (3) *I. Cor. VI. v. 9, 10.*

(4) *Apocal. XXII. v. 15.* Huc referendæ sunt theses ab Innocentio P. XI. confixæ, ceu Prop. 49. « mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus » eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali. » Prop. 9. « Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret » culpa ac defectu veniali. » Prop. 40. damnata ab Alexandro P. VII. « est » probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo » consensus ulterioris, et pollutionis. »

(5) *Lact. divin. instit. l. III. c. 20.*

(6) *Adde prop. 48. ab Innoc. P. XI. confixam:* « tam clarum videtur, fornicationem secundum se, nullam involvere malitiam, et solum esse malam, » quia interdicta; ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. »

(7) *Prop. 24. ab Alex. VII. proscripta:* « mollities, sodomia et bestialitas » sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideoque sufficit dicere in confessione, » se procurasse pollutionem » Adde c. XIX. *Genes.* de pluvia ignea super quinque civitates impurissimas a Deo demissa; de qua Salvianus *l. I. de Gubernat. Dei*, « super impium populum, inquit, gehennam misit e cælo. » *Effigiem adulteræ* vid. *Prov. VII. a v. 7. et IX. a v. 13.* Huc pertinet Prop. 50. inter damnatas ab Innocentio P. XI.

§. CLXXXII. Cognitio distincta matrimonii ideam ingerit *sponsalium de futuro* (1); quæ aliud non sunt, nisi promissio mutua futuri matrimonii; ita videlicet, ut pars utraque et promittat alteri matrimonium, et alterius promissionem acceptet. Qui *repromittit*, hoc est, promittenti vicissim promittit, eo ipso acceptare alterius promissum, actumque sponsalium complere censetur. At qui factam promissionem acceptat, nec tamen repromittit, non tam complere vera sponsalia, quam spatium deliberandi sibi petere ac reservare censetur. De natura et effectibus sponsalium ex iis, quæ generatim de pactis ac promissionibus dicta sunt, sequentia velut corollaria dimanant.

(a) Mutua promissio vel conventio, maxime utrinque onerosa, obligationem naturalem parit ex justitia, sive jus perfectum utrique promittenti confert; eaque obligatio utpote attingens grave negotium, pariter gravis pro foro interno censetur (2). Si quis expresse

ad ageret, ut leviter obligari se velle declararet, vera sponsalia haud iniret.

(b) Quævis obligatio per se firmari potest adjecta pœna, arrha, jurejurando; proin et in sponsalibus idem per se obtinet (3).

(c) Ad valorem conventionis opus est, 1. consensu; 2. jure seu facultate morali: 3. apta materia; si quas inter personas matrimonium nequit consistere, aut licite iniri, deficit materia sponsalium, eaque nulla sunt. Non enim obligatio concipi potest faciendi id, quod licite fieri non potest. Ex defectu juris nulla sunt, quæ gravi et injusto metu extorquentur; cum præsertim sponsalia ac matrimonium in amore, propensioneque voluntatis consistant; cui vis ac metus plurimum opponitur. Ne defectu consensus nulla sint sponsalia, abesse debet error personæ, dolus dans causam contractui, fictio, atque id, quo usus rationis tollitur, summe necessarius ad negotium momenti summi.

(d) Uti aliis conventionibus, ita et sponsalibus adjici potest *conditio* honesta de futuro contingente, per quam obligatio usque ad ejusdem eventum suspenditur; conditio turpis actum jure naturali nullum efficit, qui nec impleta conditione convalescit. Præterea addi potest *modus*, inducens singularem obligationem ad subeundum quoddam gravamen non inhonestum: item *dies*, a quo sponsalia efficaciter obligare incipiant, vel quo adveniente, si interea secutum non sit matrimonium, obligatio finiatur.

(e) Quemadmodum aliis promissionibus, sic multo etiam magis sponsalibus insunt ex natura negotii conditiones, quas exprimi necesse non est, ceu quod mutuo consensu dissolvi queant, etsi jurata sint: quod alligata censeantur *rebus sic stantibus*, ac notabiliter non mutatis: proin quod nec superveniat, nec etiam præcesserit causa antea ignorata talis, quæ cognita retraxisset a promissione: si etiam pars altera fidem servet, suoque juri nec aperte nec tacite renunciaret (4).

(f) Denique sicut aliæ pactiones, sic et sponsalia iniri possunt per procuratorem. Speciale tamen mandatum exigat gravitas negotii.

(1) Quia verbis et loquendi modis segreganda sunt, quæ differunt re ipsa et natura, et effectibus; ideo recte alia sponsalia de futuro dicuntur, alia de præsentibus, aliud matrimonium, intelligendo illud, de quo scriptum est: « erunt duo in carne una; et: jam non sunt duo, sed una caro; quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. » *Matth. XIX. v. 5, 6.*

(2) A sponsalitia promissione per leges Romanas impune licet recedere, invita etiam altera parte, adhibita renunciationis formula: *conditio tua non utor.* *l. 1. C. de sponsal. l. 2. in fin. C. de repudiis. l. 2. §. 2. D. de divortis.* Sed hisce legibus usque ad nostra tempora adversari credebatur æquitas naturalis; certe adversatur æquitas canonica, quæ ante Justinianas leges in Germania obtinuit. Cum enim sponsalia ineanur stipulatione mutua, obligant plane ex justitia, et quidem sub culpa gravi; cum negotium sit magni momenti, gravisque injuria inferatur parti repudiata. Libertas quidem, quam Romanæ leges in contrahendis matrimoniis integram conservari voluit, in omnibus contractibus

requiritur: nihilominus etiam ex principiis legum civilium contractus initio sunt voluntatis, postea necessitatis *l. 5. C. de O. et A. l. 17. §. 3. D. commodat.* Neque lædi censetur libertas per vincula, quæ quis sponte sibi injectit, nec sine causa, quæ futuras nuptias præsentibus obligationibus firmari possit, etsi statim executioni dari non possit sine prævisis dispositionibus; quæ nec fieri tuto possent, si nulla esset sponsalium obligatio ac firmitas.

(3) Pœnam sponsalibus adjicere itidem prohibent leges Romanæ *l. 5. C. de sponsal. eaque lex prohibens a SS. Canon. manifeste approbata est. c. Gemma. 29. de spons.*

(4) Si post sponsalia supervenit nova causa, quæ matrimonium redderet notabiliter molestius, aut a principio existens impediisset sponsalia contrahi: pars una etiam invita altera resiliere potest; quia hoc certe in negotio, quod ad mutuum amorem, et perpetuam societatem ordinatur, præ aliis contractuum et negotiorum generibus valere debet ratio, qua nemo promittens ultra intentionem suam sese obligare velle creditur.

CAPUT III.

Societas Parentalis.

ARGUMENTUM.

CLXXXIII. Notio et indoles societatis parentalis.

CLXXXIV. Origo ac fundamentum potestatis parentalis.

CLXXXV. Ejusdem potestatis objecta, et mensura.

CLXXXVI. Ea potestas inspectoria, rectoria et executoria est.

CLXXXVII. Mutua liberorum in parentes officia.

§. CLXXXIII.

UT societatis, quæ inter parentes, ac liberos est, natura perspiciatur, tria potissimum considerari debere puto. Primum est *nativa imbecillitas humani fetus* longe major, magisque diuturna, ac in generibus bestiarum quibuscunque observatur. Posita natura hominis simul jura connata conservationis, perfectionisque ponuntur: ea jura humana proles longo tempore exercere per se ipsam nequit: ni per alium exercentur, proles intereat necesse est, unaque humanum genus cito deficiat. Id repugnat finibus naturæ, et consilii Creatoris; ergo per naturam, vel naturæ potius Creatorem provisum fuisse existimandum est, ut proles editæ conserventur, atque ad perfectionem homini